

IN MEMORIAM JAAK PEEBO

25. X 1933 – 2. XII 2016

Andres Tennuse foto.

2. detsembril 2016 lahkus meie hulgast teenekas keeleteadlane ja õppejõud, Tartu Ülikooli emeriitdotsent, Emakeele Seltsi auliige Jaak Peebo.

Jaak Peebo sündis 1933. aastal Tartus. 1952. aastal lõpetas ta Elva keskkooli ning tema hilisem elutee ja -töö oli peaaesjalikult seotud Tartu ülikooliga, kus ta asus pärast keskkooli lõppu eesti filoloogiat õppima. 1957. aastal lõpetas J. Peebo Tartu ülikooli eesti filoloogina ning jätkas aastatel 1960–1963 eesti keele aspirantuuris. 1963. aastal sai temast tollase eesti keele kateedri vanemlaborant, kelle tööülesannete hulka kuulus ka vene osakonna üli-

õpilastele eesti keele õpetamine. Uut etappi õppejõutöös tähistas 1969. aastal vanemõpetaja ametikoht. 1981. aastast sai J. Peebo eesti keele dotsendi kutse ning tema õpetatavaks põhiaineks kujunes eesti keele vormiõpetus. Tema sellealased publikatsioonid, eeskätt raamat „Eesti keele muutkonnad” (Tartu, 1997), on oma süsteemsuse ja põhjalikkusega eeskujuks ka praegustele vormiuurijatele. Lisaks vormiõpetuse õpetamisele juhendas J. Peebo proseminare ja seminare, pidas loengukursusi eesti keele sõnavarast, eesti ja soome keele kontrastiivsest grammatikast ja lõunaeesti kirjakeelest ning juhendas üliõpilaste bakalaureuse- ja magistritöid. Ta õpetas eesti keelt ka Soomes, töötades aastatel 1974–1976 Helsingi ülikooli ja 1983–1984 Oulu ülikooli eesti keele lektorina.

Keeleuurijana keskendus Jaak Peebo huvi kahele teemale: vormiõpetus ja kirjakeele ajalugu. Ta uuris eesti kirjakeele vormistikku, selle tüübistamise võimalusi ning tegeliku kasutuse ja normingu vahekorda. Sellega on seotud mitmed tema teadustööd, nende hulgas artikkel „Kahetüvelisuse taandumisest *hammas-* ja *tütar-tüüpi* sõnades” (1999). Töö vormikasutuse uurimisel sai loogilise väljundi Vabariiklikus Õigekeelsuskomisjonis ja Emakeele Seltsi keeleteoimkonnas, kuhu J. Peebo aastaid kuulus, olles 1993–1995 keeleteoimkonna vanem. Pikaajalisel uurijateel pakkusid talle pidevat huvi ka eesti vanema kirjakeele leksikaalsed ja vormilised rikkused ning ennekõike lõunaeesti vana kirjakeel. Nii on ta põhjalikult uurinud 1686. aastal ilmunud Wastse Testamendi keelekasutust („Wastse Testamendi lugu”, Tallinn, 2001). Artikkel „Eestikeelse Piibli ühe eelkäija sõna-

varast” (1989) käsitleb samuti Wastse Testamendi arhailisi sõnu. Ta on tutvustanud Johannes Gutsblaffi verbi-vormistikku ning avaldanud soome-keelse kokkuvõttekäsitluse „Eteläviron kirjakeelest” (1997). J. Peebo oli teada-olevalt parim lõunaeesti vanema kirja-keele asjatundja.

Oma kandidaadiväitekirja F. R. Kreutzwaldi „Kalevipoja” sõnavarast kaitses J. Peebo 1973. aastal. Sellele, et väitekirja oli pikaajalise töö tulemus, osutab asjaolu, et esimesed teaduslikud artiklid Kreutzwaldi eepose sõnavara teemadel ilmusid temalt juba 1960. aastate keskel. Märkimisväärselt mahukast analüütilisest eeltööst annab aimu Keeles ja Kirjanduses ilmunud kaheosaline artikkel „„Kalevipoja” sõnavara Wiedemanni sõnaraamatus” (1969). Väga põhjalikult esitas J. Peebo „Kalevipojale” eriomast sõnavara kogumiku „Sõnasõel” 4. ja 5. köites välja antud kaheosalises publikatsioonis pealkirjaga „Kalevipoja sõnastik” (1980). See väär-tuslik sõnakogu täitis tühimiku vani-mate eesti-saksa sõnaraamatute ja XIX sajandi lõpu sõnaraamatute vahel ning tõi ilmekalt välja Kreutzwaldi rolli eesti sõnavara rikastajana.

Märkimisväärne ja meeldejääv oli J. Peebo panus Tartu Ülikooli vana kirjakeele uurimisrühma tegevusse. Rühma koosseisu kuulus ta 1995. aastast, selle loomisest alates, osaledes seminaride ja konverentside korraldamises ning tööühma väljaannete eel-töodes, nende hulgas nt kollektiivne kogumik „Eesti keele vanimad tekstid

ja sõnastik” (1997). Ta oli Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli toimetiste esimese numbriga toimetaja („Läänemere rahvaste kirjakeelte ajaloo”, Tartu, 1995). Viimase paarikümne aasta jooksul aitas ta koostada ja toimetada mitut vana kirja-keele sõnastikku, nt Johannes Gutsblaffi „Observationes grammaticae circa lin-guam Esthonicam. Grammatilisi vaatlusi eesti keelest” (Tartu, 1998), „Georg Mülleri jutluste sõnastik” (Tartu, 2000), „Joachim Rossihniuse kirikumanuaalide leksika” (Tartu, 2002), ning osales kaasautorina Georg Mülleri „Jutluse-raamatu” (Tartu: Ilmamaa, 2007) koostamisel. Viimastel eluaastatel toimetab ta mitut kirjastuse Ilmamaa keele- ja kultuuriloolist väljaannet, nt Jakob Hurda artiklite kogumikku „Keelemees” (2012) ja Ferdinand Johann Wiedemanni mälestusteraamatut „Mälestusi minu elust” (2014).

J. Peebo Eesti kultuuri järjepidevust väärtustav tegevus on leidnud ka avalikku äramärkimist: 2012. aastal tunnustati teda Valgetähe IV klassi teenetemärgiga ning 2013. aastal nimetati ta Elva linna aukodanikuks. Ta oli Soome-Ugri Seltsi liige ja Emakeele Seltsi auliige.

Kolleegid jäävad Jaak Peebot mäle-tama kui mitmekülgselt ja sügavate teadmistega keeleteadlast ning sõbra-likku inimest, kes oli oma vaadetes alati aus ja põhimõttekindel ning suhtumises siiras ja toetav.

KÜLLI HABICHT